

Lidové podmalby na skle ve sbírkách Městského muzea v Polné

Méně známou, ale krásnou oblastí lidového umění jsou obrázky malované na skle (na jeho rubovou stranu). Zpodobňují nejčastěji některého světce nebo světici, méně často nějakou legendu či scénu ze starého zákona. Lícni strana tabulky skla chránila barvy místo laku a zároveň jim zajišťovala čistotu a barevnou svítivost, pro kterou v 19. století získaly velkou oblibu. Postup malování byl obrácený, než u běžné malby na karton nebo plátno, kde se začíná plochami a končí detaily. Sklo umožňovalo podložit pod tabulku stranově obrácenou předlohu, podle níž se malíř podmalby řídil. Jeden obrázek tak mohl být tvořen ve větších sériích, obrázky se lišily jen v drobných detailech. Z volné ruky malíř tvořil ornamentální a květinovou výzdobu, která bývá specifická podle oblasti vzniku nebo dílny. Sklo malíři získávali ze skláren, vyrábějících okenní tabulky. V 18. a větší části 19. století se jednalo o tenké foukané sklo, získané rozvinutím rozstřiženého skleněného válce, tedy z rozpuknuté a roztažené skleněné bubliny. Sklo bylo tenké a byly v něm kazy (drobné bublinky a nerovnosti). To, které se díky kazům nehodilo do oken, zpracovávali lidoví malíři. Obrázky jsou pro tenkost skla snadno zranitelné, zvláště není-li jejich plocha rovná, jak jsme zvyklí u současného skla. Mnoho z nich popraskalo při rámování, další při nešikovné manipulaci. Mnoho z nich zmizelo z „estetických“ důvodů ještě na konci 19. století a byly nahrazeny olejotisky, další z ideologických důvodů v poválečném období. Některým lidem však bylo obrázků po předcích líto, a přinesli je proto do muzea. Takto doputovaly některé podmalby i do Městského muzea v Polné.

O Vysočině se v souvislosti s lidovými podmalbami píše, že je oblastí mísení vlivů z Moravy a Čech. Polenská sbírka čítá celkem 41 obrázků. Patří tedy mezi středně velké. Svou pestrostí se však řadí mezi významné soubory a bezezbytku dokládá již zmíněné mísení vlivů, respektive import z Čech i Moravy. Nesporně domácí je jen jedna podmalba, zachycující téma „Adorace svátosti oltářní“, bohatě využívající zlacení všech namalovaných řezbářských prvků na oltáři, včetně kovových doplňků (svícny, monstrance). Na oltáři jsou modří andělé, mezi nimi Madona a monstrance. Po stranách pak klečící sv. František a sv. Klára (odříznuta). Ve sbírce muzea je nejpočetněji (20 ks) zastoupena oblast Novohradských hor (jihočesko-rakouské pomezí). Ta také nejvíce odráží touhu lidí po ochraně před ohněm (sv. Florian)

Sv. Florián (Městské muzeum Polná, Po-FS 2568)

a hospodářství před neúrodou (sv. Linhart). Sv. Barbora byla nejspíš ochránkyní některé Barborky, ale chránila i horníky. Ostatní podmalby odrážejí zbožnost obecně. Sv. Rodina, Ježíšek s říšským jablkem a protějškově sv. Jan Křtitel (v expozici). Soubor zachycuje celé spektrum tvorby v obcích Pohoří a okolí v Čechách a Sandlu v Rakousku, od konce 18. století až do zániku dílen na konci 19. století. Tři podmalby jsou ze Zaorlicka (Kaiserwalde – Königswalde dnes v Polsku) – sv. Jan Nepomucký a protějškově obrázky sv. Voršily a Veroniky (v expozici). Pravděpodobně sem patří i čtvrtá, Pražské Jezulátko na jásavě světle modrém pozadí (v expozici). Pravděpodobně z šumavské Kvildy doputovala podmalba Trůn boží milosti.

Barevně pestřejší a i veseleji působící jsou podmalby z jižní a střední Moravy. Malíř zvlněného obočí a jeho okruh je zastoupen čtyřmi většími podmalbami (na Moravě jsou častější větší formáty než v Čechách). Vesele působí Panna Marie Pomocná, sv. Florián i sv. Anna Samotřetí. Poslední podmalba zachycuje mezi lidem oblíbenou legendu „Nalezení sv. Jenovéfy“, s dvojicí jezdců na koních u jeskyně – obydlí, kam se podle legendy manželka brabantského falckrabího Siegfrieda uchýlila poté, co byla křivě nařčena z nevěry a měla být v lese zabita. Díky dobrotě sloužícího, který měl rozsudek vykonat, se tak nestalo a poté, co pravda vyšla najevo, byla hledána a při lovu náhodně nalezena. Ve sbírce je toto téma zachyceno i na dalších dvou podmalbách z Moravy, kde byl tento motiv oblíbenější než v Čechách, a na jedné severočeské. Mezi unikáty lze zařadit moravskou podmalbu z konce 18. století zachycující zázračný obraz Panny Marie svatomašské (Starobrněnská), náležející do okruhu dílen „černých linií“ nebo „šípkových růží a tulipánů“. Starozákonní námět Adama a Evy u stromu poznání reprezentuje dílnu ze Ždánic. Téměř čtvercová malá podmalba sv. Barbory je z produkce slezské části Moravy, stejně jako opět téměř čtvercová podmalba sv. Anny s P. Marií („Výuka P. Marie). Jednou prací je zastoupeno střední (?) Slovensko s námětem Nejsvětější Trojice („Trůn milosti“). Obtížně zařaditelné jsou poslední 4 podmalby. Snad ze severních Čech by mohla pocházet kvalitní, ale silně poškozená podmalba Korunování P. Marie. Snad z Moravy připutovala podmalba Madony pomocné. Velká (62 x 41 cm) a tematicky výpravná je podmalba zachycující P. Marii Sedmibolestnou na barevných bublinkách oblaků v orámování tulipány a kulovitými květy, s Ježíškem spícím na kříži v popředí a na růžích s listy. Jemné provedení detailů pleti ukazuje na některou poloprofesionální malířskou dílnu, snad rakouskou. Poslední, ale nejcennější podmalba reprezentuje profesionální práci rokokového malíře, který do krajiny se stromy zasadil scénu se sv. Jiřím, zabíjejícím draka. Tato unikátní

Sv. Jiří zabíjející draka (Městské muzeum Polná, Po-FS 3300)

podmalba vznikla na zakázku některého šlechtického nebo měšťanského zadavatele a svou profesionalitou provedení již nepatří do oblasti lidového malířství.

Celý soubor polenských podmaleb nebyl dosud veřejnosti představen a určitě by jeho vystavení ocenila laická i odborná veřejnost.

Fotografové, místní vydavatelé a prodejci pohlednic s vyobrazením Polné

(pokračování)

Zmínili jsme pohlednice fotografické, které mají v místopisných sbírkách z období do roku 1910 řidké zastoupení. Jejich výroba v temné fotokomoře byla zdoluhavá a řekněme, že i málo efektivní. V Polné ovšem působil po roce 1900 nadšenec, který se výrobou fotografických pohlednic v malých nákladech zabýval. Byl to **Adolf Veselý**, majitel ateliéru v Komenského ulici (zčásti v ulici Viktorinové) – naproti měšťánskému pivovaru.

Vyučený fotograf Adolf Veselý (1863–1945) provozoval svou živnost do dvacátých let. Hlavním zdrojem obživy byla portrétní fotografie; Veselý byl mimo jiné též autorem několika snímků rodiny spisovatele Bohumila Hrabala, která žila do roku 1919 ve služebním bytě měšťánskému pivovaru. Fotografie od Adolfa Veselého jsou vesměs do hněda tónované a setkáme se s nimi nejen v archivech Městského muzea Polná a Klubu Za historickou Polnou, ale nezřídka i ve starých rodinných albech. Téměř vždy nesou řádkové černé nebo fialové razítko „Adolf Veselý, fotograf Polná“.

Některé fotopohlednice Adolfa Veselého byly v ateliéru vyráběny jako montáže a je jistě vhodné dodat, že svým nápaditým a neobvyklým provedením potěší každého sběratele. Vesměs pocházejí z období let 1907 až 1910. Adolf Veselý byl dále autorem fotopohlednic, dokumentujících různé spolkové a společenské akce. Byl také zaníceným písmákem a kronikářem, výborně hrál na housle, což dlouhé roky uplatňoval na polenském kůru. Z období od konce 19. století do poloviny 20. let století minulého nám zanechal několik set hodnotných snímků, především z Polné.

Amatérským fotografem, který s oblibou dokumentoval nejen události v Polné, ale i historické objekty, byl učitel, později ředitel školy, muzejník a publicista **Břetislav Rérych** (1872–1936). Svoje fotografie používal občas k odesílání krátkých zpráv poštou svým přátelům a rodinným příslušníkům. Byly tedy vyráběny v malém počtu.

Adolf Veselý (archiv KZHP)

Manželé Veselých, 1942 (archiv KZHP)

Dům s provozovnou Adolfa Veselého, kolem roku 1900 (archiv KZHP)

Některé Rérychovy fotografie putovaly ve formě pohlednic až do Indonésie – na ostrov Jáva, kde žili jeho blízcí příbuzní. Břetislav Rérych se přičinil o konečný vzhled pohlednice z Hilsneriády, kde na snímek mezi sklánějící se skupinu lidí, dodatečně nafotografovanou Gustavem Dvořákem z Německého Brodu, dokreslil mrtvé tělo Anežky Hrůzové.

Gustav Vítek (Husova knihovna v Polné)

pohlednice Polné pravidelně vystavovány, což dokládají dobové fotografie.

Mezi velmi úspěšné vydavatele lze zařadit majitele knihárství a papírnickví **Karla Hladkého**, který měl obchod nejdříve v domě čp. 46 na Husově náměstí (dnes obchodní dům Vala), později až do roku 1955, v Horní bráně. Od roku 1914 až do konce 30. let vydal celou řadu vcelku

Nákladem drogisty **Augusta Vítka**, který provozoval obchod v domě Antonína Pittnera na Sezimově náměstí, byla vydána v roce 1902 pohlednice s nápisem *POLNÁ Předměstí Kateřinov s plovárnou*. Záměr vydat tuto pohlednici byl ryze účelový, zejména pro milovníky koupání, neboť A. Vítek otevřel v roce 1896 u rybníka Peklo soukromou plovárnu. Obchod i plovárnu po něm převzal syn **Gustav Vítek** (1886–1943), zakladatel místní Husovy knihovny, který po roce 1920 vydal více jak 20 pohlednic Polné s různými náměty, mezi nimiž nechyběly záběry na rybník Peklo a samozřejmě i na plovárnu. Ve výloze drogerie Gustava Vítka byly

Drogerie Gustava Vítka na Sezimově náměstí čp. 68 (archiv KZHP)

Obchod Jana Hladíka na místě dnešní spořitelny, kol. 1925 (archiv KZHP)

zdařilých pohlednic (cca 50), mezi nimiž převažoval námět Husova náměstí. Jako první z polenských nakladatelů zadával výrobu stejných motivů v různých barevných odstínech. Neopomněl zařadit do pestré palety pohlednic také pozdně večerní záběry na město. Karel Hladký se po roce 1950 zabýval již výhradně jen vázáním a opravou knih.

Jan Hladík (archiv Ivana Prokopa)

Takřka souběžně s Karlem Hladkým vydával pohlednice ochodník **Jan Hladík**. I on se námětově zaměřil především na záběry Husova náměstí. Během své obchodní činnosti vydal více jak třicet pohlednic, nejvíce v letech 1917 až 1925, kdy provozoval obchod v domě čp. 50. Dům byl v roce 1932 zbourán pro stavbu budovy městské spořitelny. Po přemístění obchodu nechal Hladík vydat kromě běžnějších námětů např. i fotopohlednici svého obchodu v domě čp. 45 se všemi svými zaměstnanci.

Fotopohlednice Hladíkova obchodu, kolem 1930 (archiv KZHP)

Vcelku pestrý výběr pohlednic našli zákazníci také v obchodě s potravinami a koloniálem **Richarda Kulicha st.** v domě U Zlaté hvězdy, čp. 34, na Husově náměstí. Již v roce 1916 vydal vlastním nákladem první pohlednici zachycující jeho „krámek“ u Horní brány.

Kulichův obchod na Husově náměstí, kol. 1905 a 1935 (archiv KZHP)

Richard Kulich ml., který převzal po otci rodinnou živnost po I. světové válce, vydal ve 20. a zejména ve 30. letech fotopohlednice Husova náměstí, Kateřinova, Březiny, ale i zdařilé celkové záběry na město z Kateřinova. Kulichův obchod zachytil v polovině 30. let na fotografii Karel Bezouška. Richard Kulich byl v Polné dle pamětníků též vyhlášený lahůdkář s velkým výběrem kávy a čaje.

Výloha Václava Melouna, kol. 1940
(archiv KZHP)

Druhým polenským knihařem a zároveň i provozovatelem obchodu s papírnickými potřebami, ale také hudebními nástroji byl **Václav Meloun**. S vydáváním pohlednic začal v roce 1922 a v éře fotopohlednic byl v období tzv. I. republiky nejaktivnějším vydavatelem. V tiskárnách firem Bromografia Sadská a Fototypia Vyškov nechal vyrobit více jak 50 různých námětů. Obchod provozoval po Karlu Hladkém v domě čp. 46, kde nabízel i prodej rozhlasových přijímačů. Jedna z dochovaných fotografií dokumentuje výlohu Melounova obchodu s vystavením desítek pohlednic a velkým nápisem NAŠE POLNÁ. Menší obchod s papírnickým sortimentem provozoval Vác-

lav Meloun ve třicátých letech také v Přibyslavi.

Dalším zaníceným fotografem šířícím obrázky z Polné byl **Karel Bezouška** (1902–1970). Do Polné přišel již jako zkušený fotograf po šestileté praxi v Praze a krátce po přestěhování si v domě čp. 23 na Husově náměstí, s vchodem z průjezdu, otevřel roku 1926 fotoateliér. Zhotovoval ponejvíce portréty, fotografoval svatby, školní třídy, spolky a byl dle četných snímků nejspíše i výsadním fotografem TJ Sokol Polná. V Polné, kde působil do svého odchodu do Žďáru nad Sázavou v roce 1945, zachytil na fotografiích nejen městskou architekturu, ale i většinu významných kulturních a společenských událostí.

Fotoatelier Karla Bezoušky na Husově náměstí, kol. 1930 (archiv KZHP)

Fotopohlednic, jež vyráběl přímo ve svém atelieru (nebyl zcela závislý na tiskárnách), existují desítky. Na řadě snímků zaznamenal dnes již neexistující stavby a památky. Za dobu svého působení zanechal cenné svědectví o životě v Polné a jejím okolí v období mezi dvěma světovými válkami. Na adresních stranách pohlednic se často setkáváme s jeho řádkovým razítkem. Bezouškova produkce byla pestrá, pohlednice však vydával v menších nákladech – v počtu desítek, v případě dobrého odbytu některých zvlášť vyvedených záběrů i stovek kusů. Za zvlášť zajímavý považuji snímek, který pořídil z lodičky na rybníku Peklo, jímž zachytil před rokem 1930 dění na Vítkově ploárně.

Válečný invalida **Jan Dušátko** provozoval v Polné od 20. let až do období protektorátu velkoobchod s tabákem v domě čp. 22 na Husově náměstí. V pestrém sortimentu tabákových výrobků, novin a časopisů byly nabízeny také pohlednice, jichž pan Dušátko vydal po roce 1935 více jak dvacet. Byl jedním z mála prodejců, který zadával výrobu barevně tó-

novaných fotopohlednic, jak jsou z tohoto období známy.

V Třebízského ulici čp. 51, v domě vedle spořitelny, měl velký obchod zejména s galanterním a střížním zbožím, prádlem a látkami **František Halík**. Na domě si dal umístit nápis „Obchodní dům“. Vlastním nákladem vydal několik pohlednic v období protektorátu.

(pokračování)

Milan Šup

Ledování

Pojem ledování dnes již polenským občanům, kromě pamětníků, nic neříká a patří do historie města, ještě do poloviny minulého století byl však samozřejmostí. V čase, kdy současná chladírenská zařízení byla v nedohlednu, sloužil led získaný v zimních měsících ze zamrzlých rybníků místním pivovarům a hostincům k chlazení piva, aby i v teplých dnech mělo ten správný říz, a obchodníkům k uchování potravin v letních měsících.

Ledovalo se na Školském rybníku – Školáku, který byl po určitou dobu ve vlastnictví měšťanského pivovaru, do zrušení rybníka v roce 1941. Postupně byl zavážen (po válce zejména sutí z vyhořelé budovy bývalého okresního soudu) a na jeho místě dnes slouží občanům autobusové nádraží. Později se ledovalo na rybníku Peklo, a to až do zrušení měšťanského pivovaru po jeho znárodnění v roce 1949, kdy byl začleněn do Horáckých pivovarů Jihlava a výroba piva byla následně ukončena v roce 1950. Pivovar dodával led v menším množství i některým hostincům.

S ledováním se začínalo, když byl led dostatečně silný, aby unesl „ledaře“ s jejich nástroji, a byl již vhodný k dalšímu skladování ve sklepích pivovaru. Získaný led se přepravoval na hráz rybníka, kde se nakládá do povozů, tažených koňmi a odvážel k uložení do rozměrného podzemí pivovaru. Ledování představovalo namáhavou práci a v zimním období poskytovalo po určitou dobu pracovní příležitost a možnost výdělků některým občanům. Pro polenské kluky bylo ledování zajímavou podívanou a pro ty, kteří docházeli do školy po hrázi rybníka Peklo, často i důvodem pozdního příchodu do vyučování.

Do sklepa měšťanského pivovaru jsme mohli ještě nedávno nahlédnout otvorem vedle vstupu do pivovaru z Viktorinovy ulice. V poválečném období se již s ledováním přestávalo, po zrušení pivovaru nebylo co chladit, jen zbylý led ve sklepech pivovaru ještě delší dobu roztával a připomínal dobré časy Právovárečného měšťanského pivovaru v Polné.

Vlastivědný výzkum obcí s českými menšinovými školami roku 1921

(část pátá)

Střítež – 1. část

Elaborát sestavil a Okresnímu školnímu inspektorátu v Německém Brodě dne 3. prosince 1921 zaslal správce České menšinové školy ve Stříteži Jindřich Cakl. Drobné zpoždění omlouval nesnázemi při zpracování celkem 30 stran rukopisu, neboť u střítežského obecního úřadu nebyl k dispozici plán obce, který i s parcelním protokolem z roku 1837 musel shánět po úřadech. Literatura o krajině kolem Stříteže spočívala ve dvou německých brožurách, které mu půjčil tamější německý učitel. Cakl se vyjádřil, že by vlastivědná látka o Stříteži měla být zpracována důkladněji a přesněji, neboť „jsme tu na Štocku na půdě pro nás úplně nové“ a zdejší Češi jsou zde usazeni vesměs teprve krátkou dobu.

Ze všech odevzdaných prací je Caklův elaborát o Stříteži naprosto nejrozsáhlejší a nejpečlivěji zpracovaný, pracuje i s tehdy dostupnou literaturou. Text by vydal na samostatnou kratší brožuru. Z toho důvodu bude uveřejněn na pokračování.

I.

Politická obec Střítež skládá se z místních obcí Stříteže, Antonínodolu a Červeného kříže. Dle sčítání obyvatelstva 16. 2. 1921 bylo napočteno:

<i>Obec</i>	<i>Čechů</i>	<i>%</i>	<i>Němců</i>	<i>%</i>	<i>Rusů</i>	<i>%</i>	<i>Židů</i>	<i>%</i>	<i>Úhrnem</i>
<i>Střítež</i>	250	42,52	330	56,12	2	0,34	6	1,02	588
<i>Antonínodol</i>	151	89,88	17	10,12	0	0	0	0	168
<i>Červený kříž</i>	151	59,22	103	40,39	1	0,39	0	0	255
<i>politická obec Střítež</i>	552	63,88	450	35,54	3	0,24	6	0,34	1011

Dle náboženství: římských katolíků 987, československé církve 6, izraelitů 13, pravoslavní 3, bez vyznání 2.

Jak se jevila lidnatost v minulosti, ukazuje tento přehled: Ve Stříteži bylo napočteno roku 1784 47 domů, roku 1835 74 domů a 617 obyvatel a roku 1900 112 domů a 917 obyvatel.

Katastrální výměra obce Stříteže: 548 ha polí, 122 ha luk, 2,25 ha zahrad, 41 ha pastvin a 114 ha lesa, celková výměra 866,25 ha.

Samoty k obci patří dvě: Nový mlýn a chalupa truhláře Landy, kterou si sám se svou ženou bez cizí pomoci loňského roku vystavěl na

vlastním pozemku, asi 10 minut vzdáleném od obce, nemoha se shodnouti se svým starým, churavým otcem. Jiných samot tu není. Charakteristickým jest pro celé Štocko, že jsou tu samoty jevem vzácným.

Poloha obce: Vzhledem ke světovým stranám sousedí: na severu a severozápadě Štocko (hranici tvoří obecní les), na východě a severovýchodě Ždírecko (hranici tvoří polní cesta a část potůčku ždíreckého), na severovýchodě Dobronínsko (hranici tvoří polní cesta a částečně les) a na západě a jihozápadě Starý Pávov (hranici je císařská silnice a na jihozápadě les a louky).

Střítež leží obklopena věncem rozsáhlých rybníků, jež kdysi obklopovaly ji ze všech stran, takže kdysi tu stávající hrad byl chráněn vodami, bažinami a rákosnatými porosty ze všech stran, a byl tedy úplně nedobytný. V okolí zbylo z té doby mnoho vypuštěných rybníků, proměněných nyní v louky s rákosnatým porostem. Od toho také jméno hradu i osady.

Jméno Střítež (jak Gebauer vysvětluje) pochází od původu čert = čeretz = čret – bahnitý porost, rákos. Z toho staročeské Třietež, novocheské Střítež.

Na jihovýchodě nad rybníkem obecním zdvihá se lesíkem porostlý kapelský vrch (512 m), jenž také byl ochranou hradu i podhradí. Obec obklopují bezprostředně 2 velké rybníky: Zámecký a Obecní. Zámecký rybník napájen jest od jihozápadu přitékajícím Zlatým (též zvaným Střítežským) potokem (německy Goldebach), jehož hlavním zdrojem jest Pávovský rybník.¹ Zlatý potok vytéká pak z rybníka Zámeckého, bere se dále celkem směrem severním, teče k Novému mlýnu u Německého Šicendorfu a vlévá se do Šlapanky mezi Dolní Věžnici a Šlapanovem.

Obecní rybník (Dorfteich) napájen jest potokem Měšínským. Asi před 50 lety stával při něm mlýn. Pod silniční hrází spojuje se s odtokem Zámeckého rybníka. Obecní rybník přijímá ještě nepatrný potůček ze zrušeného rybníka Zabolíkova (Sabolikenteich).² Prameny zmíněného potůčku jsou na náhorní planině na rozhraní Stříteže, Měšina a Hilbersdorfu. Odtud vede nyní vodovod pivovaru střítežského.

Od obce k západu jest třetí velký rybník zvaný Schreiberteich (Písařský rybník) nebo také zvaný Ziegelteich (Cihelský rybník). Na sever od obce u mlýna (asi 20 minut vzdálen od návsi) rozkládá se čtvrtý rybník Novomlýnský.

¹ Spisovatel Pechhold odvozuje jméno Goldebach od keltického giol = voda, di = malá, tedy malá voda.

² Pechhold odvozuje Zabolíkov od slova zábojník = olejník = Öllmüller, který tu prý kdysi býval.

Náš kraj jest památný tím, že nedaleko odtud jest vodní předěl středoevropský, neboť Zlatý potok (také Střítežský zvaný) jest přítokem Šlapanky, tato Sázavy, náleží k úmoří Severního moře, kdežto potůčky pramenící se od Pávova k jihu tekou do Jihlavy, a tím náleží k moři Černému.³

Bezprostředně za rybníkem Zámeckým (Schlossteich) rozkládá se široká budova pivovaru a rozlehlého panského dvora (bývalý hrad), u rybníka Obecního stojí několik malých domků, kdežto větší statky na jihovýchodní straně dotýkají se tohoto rybníka jen svými humny, zvláště zahradami. Vodní záplavy nemohou tu škoditi, ježto většina stavení stojí nad rybníky dosti vysoko, jen snad asi 1 až 2 stavení (bývalý mlýn) mohla by býti ohrožena v případě protržení hráze.

Poloha obce jest dosti příznivá, bude se však zdáti pravdě nepodobno, že obec naše (ač ze všech stran obklopena jest řadou rybníků), trpí velice nedostatkem vody, jmenovitě pitné. Po celý rok vidíme tu voziti 30 statků vodu z rybníků. Studna jest v každém téměř stavení, ale vody jest málo, ač studny jsou dosti hluboké (i 20 m).

Pohled na Střítež od zastávky dráhy jest dosti malebný. Ve veliké hladině rybníka odráží se obraz pivovaru se dvorem jako v zrcadle, v pozadí zdvihá se zalesněný kopec, z něhož hledí do krajiny okrouhlá nevysoká báhň kostelíka. Obec sama rozkládá se mezi tím kopcem a hladinou rybníků. Na jihu vystupuje mezi lesy vrch Poklad (Schatzberg) s rozhlednou (613 m), podobně jako Hochtann vévodí nad krajinou brodskou (586 m. n. m.). Na jihozápadě rýsuje se na kopečku slavný kdysi Karlův les u Pávova.

Poměry klimatické. Poloha obce jest dosti vysoká (asi 500 m. n. m.), tedy podnebí dosti drsné. Nejvíce tu škodí větry severozápadní, krajina jest otevřená a větry vanou skoro stálé. Bezvětrný den jest tu vzácný. Poměrně ještě nejvíce jest obec chráněna proti jihovýchodu kopcem kapelským. Nejsilnější větry vanou v listopadu, lednu a březnu, nejslabší v červenci, srpnu a září. Nejčastější jsou tu větry severozápadní. Krátké léto, zato dlouhá zima, hojné srážky vodní.

Střední teplota roční (dle Simböcka) jest 6,7 °C, zimní 2,3 °C, jarní 6,6 °C, letní 15,6 °C a podzimní 6,7 °C. Největší tepla bývají v srpnu, největší zima v lednu nebo v únoru. Podzim je většinou krásný a po-

³ Již Strabón, zeměpisec z počátku křesťanského letopočtu, znal naši vysočinu pod jménem Hercynský les. V době knížat a králů českých byla označována jako pohraniční les (hvozď) nebo krátce „les“ (silva). Prales prostoupený močály, rybníky, potůčky. Tyto neschůdné bažiny s hlubokým lesem tvořily hranice zemské. Bažiny vysušeny asi v polovici 13. století. Zda slovanští rybníkáři ona bahniska vysušili, či zda to vykonali ve vodních stavbách dovední Valoni, kteří kolem roku 1200 v zástupech táhli na východ, nelze tvrditi.

měrně dosti dlouhý. První sníh padává obyčejně již v listopadu, poslední mnohdy také ještě v květnu.

Vlhkost vzduchu jest velká, asi vlivem hojných vod a lesů, jež nás obklopují ze všech stran. Simböck uvádí vlhkost vzduchu průměrně 80 % (v poledne o 10–20 % menší než ráno a večer).

Nejčastěji obloha bývá pokryta mraky v listopadu až únoru. Nejméně oblačno bývá v dubnu, srpnu a září. Mlhavých dní bývá do roka průměrně 45. Nejvíce mlh bývá v říjnu, listopadu a březnu. Nejméně mlh v dubnu, květnu a srpnu. Průměrné množství vodních srážek do roka bývá 63 cm. Nejvíce vodních srážek vykazuje květen, červen a červenec, nejméně únor, březen, duben a prosinec. Průměrně jest do roka 160 dní se srážkami (mezi nimi 40 dní sněží). Bouřek bývá průměrně do roka 20. Nejvíce v červnu a červenci. Střední tlak vzduchu (pro Jihlavu) jest 715 mm, převedeno na hladinu mořskou 760 mm.

Útvar půdy jest prahorní. Převládá tu šedá rula, prostoupená vrstvami žulovými s hojností slídy, tu a tam něco serpentinu a žíly rudné. Vcelku jednotvárná hornina – jednotvárný kraj. Rula snadno větrá a obsahuje často vrstvy křemene.

Okolí naše (jmenovitě Jihlavsko) bývalo kdysi bohato na stříbro (leštěnec olovený). Doly úplně dávno zanikly. Na podkladu rulovém spočívají mladší vrstvy, naplavenina, písek, štěrk, rašelina a ornice.

Kopce nevynikají nikde příliš nad okolí, mají tvar kup neb táhlých hřbetů s mírným svahem. Celkem zdejší krajina má ráz pahorkovitý, kopcovitý. Průměrná výška kopců 500 – 600 m n. m. Divoká romantika kraje tu úplně schází. Údolí jsou většinou úzká a mělká. V úžlabinách rozkládá se hojnost rybníků, vrchy porostlé jsou většinou jehličnatými lesy, mírné stráně a náhorní plošiny jsou vzdělány na role. Půda zdejší jest těžká, vlhká, vazká, tedy méně úrodná, protože studená, na mnoha místech i kamenitá. Tu a tam vyskytují se utěšená údolí, podél potoků táhnou se louky krtinaté (namnoze rákosinaté, mezi lesy mechovité). Silné přívaly vodní berou z polí na stráních ornici, odnášejí ji do blízkých potoků a rybníků, ochuzující a maříce tak mnohaletou práci rolníkovu. Na několika místech u naší obce dobývala se cihlářská hlína, ač nyní již tu cihelny není, ba v blízkém okolí dobývala se kdysi, jak svědčí stopy v lesích, hlína hrnčířská (asi před 20 lety) a byli tu usazení hrnčíři.

Půda orná vcelku jest chudá a pěstuje se tu hlavně žito, oves a brambory. Méně než dříve pěstuje se tu len, něco zelí, řepa krmná, jetel, málo hrachu a máku. Výnos půdy vcelku jest sotva prostřední a podprůměrní. Postupně se pěstuje: 1. rok žito (ozim), 2. rok brambory, 3. rok jař, 4. rok jeteliny.

Rostlinstvo. Ve zdejší vlhké, lesnaté krajině vyskytuje se hojnost mechů (přes 200 druhů), lišejníků (80 druhů) a kapradin (13 druhů). Mnohé kulturní rostliny málo se tu pěstují pro drsné podnebí a špatnou půdu (pšenice, ječmen aj.). Flora jest tu dosti chudá. Obsahuje pouze asi 750 druhů. Hojnější jsou u nás rostliny bahenní a vodní (zvláště masožravé rostliny rosníčka okrouhlolistá = *drosera rotundifolia*), mnoho druhů rákosí, sítiny, na rybnících hojně lekníny. Zato dost vzácná je tu konvalinka i sněženka.

Skoro všechny druhy listnatých stromů (u nás obvyklých) jsou tu zastoupeny. U cest sázely se dříve hojně topoly bílé, zřídka topol vlašský, hojněji jeřáb. U potoků olše, vrby (11 druhů). Po stráních a u polních cest všude hojný šípek, jalovec a líska. Krásné jsou zdejší rozsáhlé lesy jehličnaté. Převahu má smrk, pak jedle, méně modřínů a borovic. V jehličnatých lesích roztroušeny bývají porůznu buky. Velkou škodu v našich lesích nadělala mniška (bekyně sosnová = *liparis monacha*), již za obět padly rozsáhlé komplexy lesní. Žádná lidská síla nemohla zadržeti zhoubné dílo tohoto na první pohled nepatrného, ale vskutku tak mocného hmyzu.

Lesy poskytují hojnost hub. Jmenovitě loňského roku nasušil si tu každý zásobu chutných hub a zdejšímu lidu poskytl prodej jich slušného výdělku.

Příroda se u nás probouzí dosti pozdě, neboť tuhá zima obyčejně trvá do konce dubna, ba i květen bývá dosti studený. V polovici května kvetou jabloně, v polovici června kvete žito. Nejkrásnější jaro jest tu tak od poloviny května do poloviny června, neboť v tu dobu všechno kvete a se zelení. Pozdě zrál obilí, žito klidí se obyčejně začátkem srpna, oves začátkem září.

Živočišstvo. Převládá tu zvířena lesní a vodní. Hojná jest kuna, tchoř, křeček. Z lovné zvěře žije tu srnec, hojný zajíc, divoký králík, veverka, liška.

Z vodních zvířat hojně se vyskytuje vydra, ondatra, která v posledních letech se tu velmi rozmnožila a poskytla lovcům hojného výtěžku z kůže, jež dobře byla placena. Vedle různých ryb obvyklých v našem kraji vyskytuje se v některých lesních čistých vodách pstruh a rak, ač v poslední době hubeni byli továrními odpadky a stálým chytáním.

Zpěvného ptactva jest tu poměrně málo, neboť v blízkosti velkých lesů nerado se usazuje. Zato hojní jsou tu různí šplhavci (datel, žluna etc.). Na bahniskách hojná je čejka a na rozsáhlých rybnících různé vodní ptactvo: lyska, potápka, vodní slípka, divoká kachna, divoká husa, bukáč, ledňáček, rákosník apod. Jako zimní host přilétá k nám někdy brkoslav. Z lesních a polních opeřenců hojná koroptev, křepelka,

tetřívěk, bažant, divoký holub, kukačka, z dravců ostříž, jestřáb, krahujec, káně myšilov, sovy. Všudy hojnost vran a strak, jichž neubývá, ač myslivci stále je pronásledují. Z hadů žije tu zmije, u vod užovka, v horkém létě hojny jsou na vysluněných stráních ještěrky i slepýši.

Pohlednice Strážné z roku 1908 (archiv KZHP)

Místní názvy lesů, polí, pastvin. Pomístní názvy jsou většinou zmenšené, ač jistě kdysi původní názvy byly slovanské (české), čehož důkazem jsou některé zbytky starých názvů, jako jest jméno vypuštěného rybníka, změněného na louku: Zábolíkův rybník (Saboliken či Sabaliten-teich), kteréžto jméno vykládá Pechhold z původního Zábojník = olejník = Ölmüller. Ostatní jména lesů, polí, rybníků jsou zněmčená, např. Kmávojtl (Gemeindewald), Holotympl (les u Ždírcu), Zigeunerwédł = cikánský lesík, Tramvésl, Kirchenwedł, Kapelberg, Karlswald, Binderhübel, In der An, Kflonsteigen, Hexenhügel. Rybníky: Dorfteich (obecní), Schlossteich (zámecký), Neumühlteich, Birkenteich (u Antonínodolu), Strateichel, Schreiberteich (Písařský, jež za stará lesní písař měl v užívání; týž se jmenuje též Ziegelteich = Cihelský rybník). V Henzi = Jelence.

II. Typ obce

Typ obce jest silniční. Stavení většinou stojí těsně při sobě po obou stranách hlavní cesty, směřující celkem od severu k jihu (k Hilbersdor-

fu). Menší část obce seskupena jest (drobnější chalupy) jednak pod hrází rybníka Zámeckého, jednak za tímto rybníkem (pívovar a dvůr), jednak u postranní uličky, paralelní s hlavní cestou, několik chalup (mezi nimi hospoda Grünwaldova) u cesty od zastávky dráhy, pak skupina chalup nad hrází rybníka Obecního, konečně několik domků u cesty k Polné a několik o samotě u cesty ke Ždírci. Mezi nimi o samotě stojí fara na konci asi, obrácená čelem ke kostelíku, pozakrytému lesíkem na nevysokém kopci. Kolem kostelíka (bývalé kaple) rozkládá se tichý hřbitůvek, ze dvou stran obklopený lesíkem.

Za starých dob byl hrad a osada kol něho ze všech stran obklopena pásem rybníků a močálů. Bylo to místo přírodou výborně opevněné. Hráz rybníka Zámeckého a cesta po ní asi za starodávna nebyla, takže celá obec s hradem ze všech stran byla obklopena vodou, vyčnívala jako ostrov mezi vodami a přístupná byla pouze ze strany jižní (od Hilbersdorfu – Jihlavy) neširokým pruhem země, který asi také byl dosti bažinatý. Tedy znamenitá pevnost v těch dobách nedaleko zemských hranic.

Z této přístupné strany dosud jest patrná stará cesta – nyní opuštěná polní cesta po hrází pustého nyní rybníka Zabolíkova. Stopy této staré cesty k Jihlavě dosud jsou patrné: 1) stará kaple sv. Jana Nepomuckého na jihu obce, jejíž průčelí směřuje k bývalé cestě, 2) znatelná cesta nad pustým rybníkem Zabolíkovým, dosud jsou tam některé staré milníky; na jednom jest zřetelný letopočet 1591, 3) směr staré cesty ukazuje vysoký kamenný Urzův kříž, který stojí již na pozemcích hilbersdorfských.

Z druhé (severní) strany vesnice vedla stará cesta ke Štokám směrem nynější úvozové cesty k Antonínodolu po hrází pustého nyní rybníka (vypuštěného a proměněného v luka) Birkenteichu, u něhož nalezeny stopy starého dolování na stříbro.

Komunikační spojení jest u nás vcelku velmi dobré. Při samé obci jest zastávka dráhy bývalé severozápadní. Obec naše neleží sice u císařské silnice, čímž obec v dřívějších dobách (před stavbou dráhy) utrpěla velice, ježto správa panství přeložena do Štoků při silnici, nicméně v nové době obec naše velice získala jednak blízkostí dráhy, a jednak zřízením dobrých silnic: do Červeného kříže, do Polné a do Ždírci. Poněkud neschůdnější jsou dosud staré cesty do Antonínodolu, Hilbersdorfu, Měšina a Pávova.

III. Stavení

Půdorysem všech statků jest obdélník, jehož průčelí tvoří kratší strana. Jen u největších statků (u Strašilů, č. 19) průčelí tvoří delší strana obdélníka. Každý statek jest úplně uzavřen. Stodola tvoří obyčejně

zadní stranu obdélníkového dvoru. Grunt se skládá z obytného stavení, jež hledí k silnici. Těsně za obytným stavením, obyčejně pod jednou střechou, přiléhají chlévy (stáj pro koně), které tvoří s obytným stavením levou stranu dvora. Pravou stranu dvora zaujímají kolny s hospodářským náradím, někde i menší domek, jenž sloužil za obydlí výměnkářovo. Statek mívá většinou tři východy. Hlavní vrata do dvora ze silnice, vedle nalevo vchod s vrátky do obytného stavení. Vzadu bývá třetí východ, vedoucí do zahrady za stavením (stodolou) na humna. Mnohá stavení jsou stále pevně uzavřena (závorou), takže těžko cizinec se dostává do nich i za dne, tím hůře večer nebo v noci. Všude zuřivý pes u boudy, v noci volně puštěný, brání vstupu člověku neznámému. Na žádném dvoře neschází studna s pumpou, jenže nikde nestačí její voda pro domácí spotřebu. Chalupy stojí roztroušené u rybníků, u nich dvůr obyčejně není uzavřen. Vcelku mají také půdorys obdélníkový, jehož jednu stranu tvoří stodůlka, chlév také sousedí těsně s obytným stavením – někde přímo ze síně domovní vchází se do stáje – jednu stranu obdélníkového dvoru tvoří kůlna.

Úplně nového statku v naší obci není. Dřevěných stavení tu vůbec není, ježto obec bývala často navštěvována velkými požáry. Poslední velký požár roku 1872 zničil skoro celou ves, takže stavení mají ráz novější a dřevěných chalup skoro tu vůbec ani není – pouze jedna z polovice dřevěná stojí u polenské cesty. Chalupy proti zimě se nechrání. Vepřovic ku stavbě se tu dávno neužívá. Na staveních není vidět žádných nápisů, tu a tam ve štítu v maltě provedený letopočet z nedávné doby po požáru i později. Stavení většinou jsou kryta lepenkou, šindelem, taškami obyčejnými nebo cementovými (zřídka), nová škola kryta jest eternitem. Zajímavých štítů zde vůbec není, ráz všech stavení jest původu novějšího, ježto poslední požár zničil vše staré. Doškové střechy tu také není.

Všechna stavení jsou přízemní, pouze jedno stavení selské má jedno patro, jehož se však neužívá k obývání, nýbrž jako sýpky. U dvora jest jednopatrová vilka, zbudovaná v novější době, obývaná nájemcem dvora. Nová škola jednopatrová, zbudovaná v roce 1914 nákladem obce, jest učelně zařízena (nákladem 56.000 K), hostí nyní obě školy, českou i německou (každou o jedné třídě s příslušenstvím a s byty pro oba učitele).

Nejpamátnější budovou v obci jest nynější pivovar (č. 42), k němu přilehlý dvůr panský (č. 41) a za nimi dvě chalupy (Sedmíkova a Mikšíčkova č. 83, kde dosud se říká „na zámečku“). Na místech jmenovaných stával kdysi hrad Střítež.

Z bývalého hradu nezachovalo se téměř nic. Z původního hradu mohou pocházeti průčelní zdi k rybníku zámeckému (tvořící frontu

pivovaru), podepřené několika opěrnými pilíři. Na krajním levém pilíři zazděna jest část (asi polovina) tesaného kamene, do něhož jest vytesán letopočet 1570 GS. Tento kámen nalezen byl při kopání základů pro novou lednici. Nalezeny tam též čtyři kamenné koule o průměru 40 cm, jež nyní jsou umístěny na nádvoří a zahradě pivovarské. Na témže nádvoří jeden krakorec slouží nyní za patník, blízko něho leží patka oblého sloupu. To jsou asi všechny zachovalé památky slavného kdysi hradu. Při kopání v pivovarské zahradě, ve dvoře a výše jmenovaných dvou chalup nalézají se dosti často střepy, podkovy, stříbrné mince z různých dob a nalezen prý tu byl i starodávny zlatý náhrdelník, z čehož dosud nepodařilo se mi spatřiti ničeho. Ze staré doby pocházejí asi také pivovarské sklepy.

Osmihránná kaple, nyní kostelík na kopci nad rybníkem Obecním, zasvěcený sv. Floriánu, zbudován v roce 1848, ničím nevyniká. Jest od něho pěkná vyhlídka na ves i okolí, ke Ždírci, Pokladu, do širého kraje, věnčeného kol a kol rozsáhlými lesy jehličnatými.

Nový mlýn (s pilou) stojí asi 20 minut za vsí při rybníku Novomlýnském a jest v majetku panství štockého. Starý mlýn stával, jak staří pamětníci vypravují, ve vsi pod hrází rybníka Zámeckého (nynější chalupa Dvořákova č. 6). Dosud se tam říká „ve starém mlýně“.

Na návsi stojí zděná zvonice (původu novějšího), za vsí u staré cesty zmíněná již stará kaplička sv. Jana Nepomuckého.

Střítež se svým zaniklým hradem jest historicky nej památnějším místem celého Štoca. Střítež bývala střediskem panství, sídlem panských úřadů. Snad královský (?) hrad měl ideální polohu, chráněnou rozsáhlými rybníky a bahnisky, později v době husitské nazýván tvrzí, k níž náležel (jak stará kupní listina výslovně uvádí) dvůr, pivovar se sklepy, mlýn, pila a mýto.

Pověst (německého zajisté původu) vypravuje, že jistý hrabě, který sídlil na Vysokém kameni (Hohenstein), dovolil svým synům, aby na planině pod Vysokým kamenem (Hohensteinburg) vystavěli si samostatné sídlo. Vzdálenost byla prý odměřena na kroky (8000), odtud jméno: Schrittl-ende = Schrittlenz = zřejmě, že to je pověst tendenční, původu německého.

Z historie Stříteže se dozvídáme:

Panství střítežské bylo roku 1197 dotací řádu německých rytířů. Ve 13. století byla Střítež českým statkem komorním. Roku 1411 byl majetníkem jejím Jan Leskovec z Hazlavy. Roku 1423 tvrz Střítež spálena Tábority. Roku 1493 byl pánem na Stříteži Mikuláš Trčka z Lípy, roku 1562 Jaroslav Trčka. Roku 1596 koupila Střítež Jihlava a měla ji až do roku 1626. V době protireformace koupil ji Jan Rudolf Haidler, svobodný pán z Bukové, po němž ji zdědil syn Jan.

Roku 1678 Střítež přešla dědictvím v majetek jihlavské patricijské rodiny Pachtovy, z níž bohatý hrabě Jan Antonín Pachta vystavěl roku 1685 čtvrt hodiny od Stříteže v lese u Pávova lovecký zámek, který na památku, že tam roku 1717 nocoval jako účastník lovu císař Karel VI., nazván Karlswald (Karlův les). Bylo to nádherné letní sídlo s mnoha vedlejšími staveními, rozsáhlou oborou (dosud se tam říká „V oboře“), zahradami a alejemi. Při vpádu vojska francouzského roku 1805 zámek zpustošen, zvěř v oboře chovaná vybita a rozptýlena. Zámek, ozdobné zahrady zmizely, zachováno osm pavilonů (proměněných nyní na hospodářská a obytná stavení), dosud jsou znatelné čtyři hlavní aleje. Sochy zmizely úplně, povaluje se tu pouze několik kamenných váz u studny uprostřed bývalého nádvoří a v příkopě, obkličujícím celé to kdysi nádherné sídlo, jako poslední zbytky bývalé slávy.

Antonín hrabě Pachta postoupil roku 1725 Střítež s jinými ještě osadami Filipu Ludvíku hraběti ze Sinzendorfu za jeho panství Hlohov a přidavek 300.000 zl.

Tento již roku 1735 prodal Střítež vévodovi Morici Saskému, biskupu litoměřickému. Roku 1748 koupil Střítež Karel Josef svobodný pán Palm z úpadku jmění Morice Saského. Správu panství bylo třeba posunouti více do středu panství, tedy více k severu. Při stavbě císařské silnice 1740–1750 zůstala Střítež (staré mýtní místo) příliš stranou a Štoky nabyly význam jako důležitá poštovní stanice. Když pak ve Štokách vystavěn roku 1760 nový zámek, přeloženo sídlo panství a úřadů ze Stříteže do Štoků. Střítež tím pozbyla starého významu.

Roku 1770 zdědil Střítež syn Karel Josef kníže Palm a po jeho smrti 1814 jeho synové Karel a Josef František knížata z Palm-Guldenfingen.

Roku 1840 koupil panství Střítež-Karlswald při veřejné dražbě Karel Antonín kníže Hohenzollern-Sigmaringen za 619.700 zl. konvenční mince. Panství dělilo se tehdy na čtyři statky: a) Střítež-Karlův les, b) Frýdnava se Šlapanovem a Pfäfersdorfem, c) Petrkov a Lípa, d) Smilov. Střítež s Karlovým lesem a panstvím štockým náleží dosud rodu hohenzollernskému.

IV. Obyvatelstvo

V naší obci jsou 2 celé statky (asi 160 měr pozemků), 8 půllánků (asi 80 měr pozemků), 10 čtvrtlánků (asi 40 měr pozemků) a 46 chalupníků (asi 20 měr pozemků). Obyvatelstvo obce převážnou měrou jest zemědělské. Z řemeslníků jest u nás: 1 kovář, 1 kolář, 1 bednář, 1 řezník, 1 truhlář, 2 obuvníci, 1 krejčí, 3 tesaři, 5 zedníků, 1 mlynář. Domácí tkalcovství zaniklo asi před 60 lety. Z živnostníků je tu 1 obchodník (žid) a 2 hostinští (z nich 1 žid).

Přesuny zaměstnání v poslední době udály se vlivem blízkých továren, jmenovitě skláren a brusíren skla. Mnoho dělníků odchází od nás na práci do skelných hutí a brusíren skla v Antonínodole a Němčickém Šicndorfu, mnohé dělnice pracují v soukenné továrně v Helenově (u Jihlavy), některé v tabákové továrně v Jihlavě. Mnoho našich lidí zaměstnáno jest u dráhy jako dělníci, zřizenci, topiči apod.

Jakost půdy jest podprůměrná. Půda jest mokrá, těžká, tudíž studená. Na mnohých místech pole jsou kamenitá. Hodí se k pěstování žita, ovsa, bramborů a lnu. Jak mnoho a v jakém poměru jsou k polím louky, lesy, pastviny? Katastrální výměry všech pozemků naší obce jest: 866 ha, z těch jest 513 ha orné půdy, 143 ha luk, 3 ha zahrad, 37 ha pastvin, 116 ha lesa, 15 ha rybníků a 39 ha zastavěné plochy a jiné půdy.

Jak jsou zceleny pozemky sedláků, chalupníků a jak se drobí? Půda se u nás nedrobí. Každý pevně drží, co zdědil nebo zakoupil. Všeobecná jest nyní snaha skoupiti co možná nejvíce půdy, zvláště když válkou rolnictvo zbohatlo a hledí své nahromaděné papíry (jimž nevěří) stůj co stůj zrealisovati. Ale nikde nic není na prodej. Jen ojedinělý případ u nás: vlastní syn prodal zděděné hospodářství i s výměnkářem (vlastním otcem) – pro nesváry – do cizích rukou. I u chalupníků, kteří také za války zbohatli, jeví se žíznivá touha po hroudě. Následkem toho stoupla cena půdy znamenitě.

Kupuje se v cizím katastru? Od nás zakupovali se hospodáři před válkou v sousedním katastru dobrodinském, měšínském a hilbersdorfském. Nyní však každý pevně drží, co má.

Starší a novější ceny půdy: Před válkou platila se průměrně 1 míra pole u nás za 300 K, nyní 1000 K i výše. Mnoho si drobný lid sliboval od přidělování půdy, odtržené od velkostatku. Celkem bylo přiděleno u nás asi 4 ha 770 arů panských pozemků 21 rodinám (8 českým, 13 německým). Zdá se však, že chamtivostí lidu venkovského vzniká z tohoto přidělování vzájemná řevnivost, nenávist a jiné nectnosti.

Dřívější a nynější výnosnost pozemků: čistý výnos veškeré půdy střítežského katastru (866 ha) obnášel dle parcelního protokolu před válkou 13.758 K 28 h. Nynější čistý výnos nebylo mi možno vypátrati.

Která plodina dříve pěstovaná se nyní nepěstuje? Dříve se u nás hojně pěstoval len (v každé obci stojí opuštěná pazderna). Nyní ochablo jeho pěstování, ježto výnos jeho jest poměrně malý a vyžaduje mnoho práce jeho zpracování. Jest zajímavé, že v době válečné i poválečné obnovilo se na vsích předení lnu tam, kde stará hospodyně nebo výměnkářka dovedly ještě přísti. Brambory – zdá se – zatlačily len. Hrách se v našem okolí vůbec nyní nepěstuje, neboť se mu zde valně nedařilo.

(pokračování)